

Nota van B&W

Portefeuille mr. B. B. Schneiders
Auteur Mevr. C.M.C. Konijnenbelt
Telefoon 5113016
E-mail: ckonijnenbelt@haarlem.nl
CS/BO Reg.nr. CS/BO 2007/338
Te kopiëren: A
B & W-vergadering van 24 april 2007

Onderwerp

discussienotitie referendumverordening

Bestuurlijke context

In het coalitieakkoord is afgesproken dat het mogelijk wordt “dat er in de stad referenda gehouden worden over onderwerpen die Haarlemmers belangrijk vinden”. Om dat mogelijk te maken, moet de raad een referendumverordening vaststellen. Daaraanvoorafgaand moet een aantal keuzes gemaakt worden. Die zijn verwoord in de discussienotitie. Het college wil met de raadscommissie deze vraagpunten bespreken, voordat het een uitgewerkt voorstel voor een verordening aan de raad voorlegt.

Commissieparagraaf:

Het college wil van de commissie weten waar haar voorkeuren liggen op de in de notitie genoemde vragen, teneinde een voorstel voor een referendumverordening te kunnen uitwerken.

B&W-besluit:

1. Het college besluit de discussienotitie over de referendumverordening vast te stellen;
2. Het college stuurt het besluit ter bespreking aan de commissie Bestuur.

Referendumverordening Haarlem, een discussienotitie

In het Coalitieakkoord Sociaal en Solide staat het voornemen als bestuur overleg te voeren met andere partijen. Het bestuur zal Haarlemmers en hun organisaties in een vroeg stadium bij plannen betrekken, onder meer door referenda mogelijk te maken over onderwerpen die Haarlemmers belangrijk vinden.

Dat kan op vele manieren. Wie een kijkje neemt bij andere gemeenten komt ook diverse varianten tegen. Hieronder staat een aantal vragen opgesomd, aan de hand waarvan een keuze gemaakt kan worden voor de inrichting van de Haarlemse referendumverordening.

- **Op wiens initiatief?**

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen het **raadplegend** referendum en het **raadgevend** referendum. Raadplegend is het als de raad het initiatief neemt tot een referendum; dat zal logischerwijs in elk geval altijd mogelijk zijn. Raadgevend heet een referendum dat wordt gehouden op initiatief van burgers. Gezien de formulering in het coalitieakkoord “over onderwerpen die Haarlemmers belangrijk vinden” ligt het voor de hand dat ook dit mogelijk moet zijn. Een principiële vraag is dan of elk verzoek dat aan de formele vereisten voldoet automatisch tot een referendum leidt, of dat de raad daarover het laatste woord houdt. In vrijwel alle referendumverordeningen van andere gemeenten beslist de raad. Naast de eenduidige weigeringsgronden (bijvoorbeeld: geen referenda over een besluit in bezwaar of beroep of over de gemeentelijke begroting) staan er dan weigeringsgronden als ‘ter bescherming van kwetsbare groepen in de samenleving’ of de algemene bepaling ‘om andere dringende redenen’.

Dit betekent procedureel bijna onvermijdelijk een verzoek in twee stappen: eerst een inleidend verzoek, waarop de raad beslist of het verzoek niet hoe dan ook tot een weigering leidt. Dan hoeft de verzoeker er geen verdere verspilde energie in te steken. Als de raad het inleidende verzoek niet afwijst, volgt een definitief verzoek. Hiervoor moet de verzoeker meer handtekeningen – en dus steun onder de Haarlemse bevolking – verzamelen.

- **Waarover?**

Mogelijkheden:

1. een **voorgenomen raadsbesluit** (één besluit of een aantal alternatieven);
2. een **genomen raadsbesluit**;

In deze beide gevallen kan dit ofwel als ‘algemene’ mogelijkheid worden opgenomen – dan kan dus een referendum worden gehouden over alle voorgenomen of genomen raadsbesluiten (met een aantal uitzonderingen), ofwel de raad beslist steeds per keer, dus ad hoc, of dit bepaalde besluit referendabel is. Zo ja, dan kan de raad besluiten tot een raadplegend referendum, of afwachten of er burgers met een verzoek om een referendum komen.

3. een **voorstel van de burgers** om een referendum te houden over een onderwerp dat ze zelf aandragen.

Burgers kunnen natuurlijk altijd eerst met een burgerinitiatief komen en na of kort voor de raadsbehandeling een inleidend verzoek doen tot het houden van een referendum.

- **Referendumcommissie of projectgroep?**

Er zal een groepje mensen moeten zijn dat bijvoorbeeld de vraagstelling en

antwoordcategorieën formuleert en toezicht houdt op de organisatie van het referendum en op de objectieve communicatie. Bij het referendum dat in 1991 werd gehouden in Haarlem is hiervoor een ambtelijke projectgroep samengesteld, die nauw contact hield met de burgemeester als portefeuillehouder en via hem met het college en de raadscommissie. Dat is een mogelijkheid. Ook een gemengde (ambtelijke en bestuurlijke) projectgroep is mogelijk. Daarnaast is een mogelijkheid een door de raad of het college benoemde referendumcommissie met (deels) externe, deskundige leden. Dat is de meest voorkomende oplossing bij andere gemeenten. Hiermee wordt (de schijn van) partijdigheid vermeden, hetgeen vooral van belang is als het referendum op initiatief van burgers wordt gehouden.

- **Wie stelt de vraagstelling en antwoordcategorieën vast?**

De raad op voorstel van de referendumcommissie/projectgroep of de referendumcommissie zelf. (Een (deels) ambtelijke projectgroep dit zelf te laten vaststellen lijkt geen reële optie.) De formulering van de vragen en antwoorden is ontzettend belangrijk en moet zo neutraal mogelijk zijn.

- **Wie mogen er stemmen?**

Meest voor de hand liggend is alle Haarlemmers die kiesgerechtigd zijn voor de raadsverkiezingen. Ook kan de mogelijkheid worden opgenomen een referendum te houden waarvoor slechts een (geografisch beperkt) deel van de Haarlemmers stemgerechtigd is. Worden er dus alleen referenda gehouden die de hele stad aangaan of is het ook mogelijk een referendum te houden dat slechts een bepaald deel van de stad raakt? Een andere mogelijkheid is de leeftijdsgrens te verlagen tot bijvoorbeeld 16 jaar, zoals dat ook in de verordening op het Burgerinitiatief is geregeld.

- **Hoe regel je de financiën?**

Het organiseren van een referendum kost een boel geld (in 1991 kostte het referendum ongeveer f 300.000,- en als je het niet zou koppelen aan reguliere verkiezingen wordt het nog weer heel veel duurder). Het is mogelijk op de begroting op voorhand een aparte post hiervoor op te nemen voor het geval dat. Het is ook mogelijk op het moment dat tot een referendum is besloten hiervoor geld vrij te maken uit andere posten.

- **Subsidies voor campagnes?**

Als burgers campagne willen voeren voor of tegen het voorstel of besluit waarover gestemd wordt, verleent de gemeente hen dan subsidie?

In elk geval zal de gemeente zorg moeten dragen voor evenwichtige campagnes en voor evenwicht tussen de voor- en tegencampagne.

- **Drempels?**

Zijn er drempels nodig en zo ja hoe hoog moeten ze (ongeveer) zijn om te bepalen

a. of het referendum geldig is; en

b. of een (gekwalficeerde) meerderheid is behaald?

Het is gebruikelijk in een referendumverordening drempels op te nemen. Daarbij moet echter wel worden bedacht dat het belang van de drempels relatief is. Bij het referendum in 1991 werd bijvoorbeeld net niet de drempel gehaald om het referendum geldig te noemen. Toch had een meerderheid een duidelijk standpunt ingenomen. De raadsfracties hebben dat standpunt toen gevolgd.